

Geir Woxholth

AVTALERETT

11. utgave

GYLDENDAL

AVTALERETT

Geir Woxholth

AVTALERETT

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2021
11. utgave, 1. opplag 2021

ISBN 978-82-05-52973-1

Omslagsdesign: Gyldendal Akademisk

Sats: HAVE A BOOK

Papir: 90 g Amber Graphic

Trykk: Opolgraf, Polen 2021

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Akademisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk
akademisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Alle Gyldendals bøker er produsert i miljøsertifiserte trykkerier.
Se www.gyldendal.no/miljo

Til Jannik

Forord

Dette er en lærebok i avtalerett for studenter ved Det juridiske fakultet. Boken er tilpasset fagkravene ved den nye studieordningen ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, som trer i kraft høsten 2003. Den bygger i all hovedsak på – og er en videreføring av – «Avtaleinngåelse, ugyldighet og tolkning». At boken nå har fått navnet «Avtalerett», er først og fremst for å markere at det omfatter alt rettsstoff som naturlig faller under denne betegnelsen i fagbeskrivelsene til første og tredje avdeling i den nevnte nye studieordningen. Samtidig indikeres det en avgrensning mot obligasjonsretten.

Kjernen i fremstillingen er reglene om *løftets forpliktende karakter* – overgangen fra uforpliktende forberedelse til (forpliktende) disposisjon. Her bygger jeg på en teoretisk modell som jeg har hentet inspirasjon til hos Grönfors, Eng og Eckhoff. I arbeidet med å videreutvikle modellen har jeg på dette punkt også hatt nytte av synspunkter fra Erik Røsæg. Mitt hovedsynspunkt er at det avtalerettslige bindingsspørsmålet best kan forstås innenfor rammen av relevans- og vekt-kriterier, av samme type som styrer rettsanvendelsen i den alminnelige rettskildelæren.

Boken befatter seg selvsagt med tradisjonelle problemstillinger som *avtalebinding* etter avtalelovens kapittel 1. Disse reglene er som det er blitt sagt en slags «lille multiplikasjonstabell» som må læres før man kan begi seg ut på dypere vann. Imidlertid tilsier mangfoldet i kontraktslivet og viktige praktiske realiteter at det er nødvendig å gi en mer inngående fremstilling av reglene om avtaleslutning «utenfor» lovens kapittel 1 (avtalepraksis, standardavtaler, forhandlingsavtaler, masseavtaler, anbud mv). Disse utgjør grunnstenene i en moderne fremstilling av avtaleretten. Jeg har likevel i de senere utgaver av boken dvelt mer ved det elementære innføringsstoffet enn i førsteutgaven og i denne forbindelse tillatt meg visse gjentakelser. Dette har likevel ikke gått på bekostning av intensjonsdybden i fremstillingen av det øvrige rettsstoffet.

Boken inneholder også en fremstilling av *ugyldighetsreglene*. De tradisjonelle ugyldighetsreglene er ikke det område innen kontraktsretten som innbyr til diskusjoner med nye innfallsvinkler, og særlig praktisk viktige er disse reglene

heller ikke lenger. Fra en faglig synsvinkel er det derfor bare forsvarlig å gi en oversiktsfremstilling av dette rettsstoffet, noe jeg har tatt til etterretning. Forholdene ligger annerledes an når det gjelder reglene i avtaleloven §§ 33 og 36, og disse er derfor fremstilt mer i detalj.

Jeg oppfatter reglene om avtaleinngåelse som prinsipielt nokså forskjellige fra reglene om avtalers innhold. Enkelte av reglene ligger likevel i et «grenseland», slik at de har én «side» som retter seg mot inngåelsen og én mot oppfyllelsen av avtalen. Det gjelder f.eks. reglene om tolkning, som både har betydning ved avgjørelsen om en avtale er kommet i stand og ved fastsettelsen av en avtales innhold. Tilsvarende gjelder for avtaleloven § 36, som retter seg mot avtaleinngåelsen qua ugyldighetsregel og mot oppfyllelsen qua lempningsregel.

Jeg har valgt å fremstille *avtaleloven § 36* som et hele. Jeg har også valgt å gi en fremstilling av reglene om *tolkning*, både som element i spørsmålet om avtale er kommet i stand, og ved fastleggelsen av avtalens innhold. Bakgrunnen er et ønske om å gi studentene en komplett lærebok innenfor faget avtalerett.

Formålet med en lærebok som dette er å gi en for studentene best mulig fremstilling av gjeldende rett på et område. Dette tilsier med nødvendighet at grunnlagsmaterialet er hentet fra et meget stort antall kilder, norske som utenlandske. Det lar seg ikke gjøre å henvise til alle disse, og siden dette er en lærebok, gjelder det iallfall ikke hos oss samme krav til henvisninger som i vitenskapelige arbeider.

Oslo, oktober 2003

Geir Woxholth

Forord til ellevte utgave

Tiende utgave av boken er utsolgt. Det har tilkommet ny rettspraksis og blitt vedtatt lovendringer som har reist et behov for en ny utgave, den ellevte.

Den mest betydelige endringen sammenlignet med tidligere utgaver gjelder likevel EUs forbrukeravtaledirektiv, som er behandlet utførlig, med referanser til EU-domstolens praksis, og med både en løpende og avsluttende sammenligning med norsk rett. EUs øvrige arbeid med forbrukervern og tilhørende direktiver er også betonet i større grad enn i tidligere utgaver.

Det kan kanskje sies at dette er å overbetone EU-rettens betydning, siden den ikke har en så direkte innflytelse på avtaleretten som f.eks. på kjøpsretten. Etter min mening overser et slikt synspunkt at EUs arbeid på forbrukerrettens område er svært dynamisk og ambisiøst, så her gjelder det for norske jurister ikke å havne i bakleksa.

Behovet for kunnskap om EU-retten har blitt tydeligere etter fremleggelsen av NOU 2020: 9, *Blindsonen – Gransking av feilpraktiseringen av folketrygdlovens oppholds krav ved reiser i EØS-området*. Riktignok dreide «underskuddet» på kunnskap om EU-retten seg her primært om den offentlige rett, men behovet for at også formuerettslige fremstillinger forholder seg til relevante EU-direktiver og EU-domstolens praksis, bør det ikke være grunnlag for tvil om.

Ellevte utgave er ajourført med rettskildemateriale frem til mars 2021.

Interne henvisninger i boken gjøres med referanse til del og kapittel. Hvis den interne henvisningen er til et kapittel i samme del hvor henvisningen befinner seg, henvises det kun til kapittel.

Oslo, april 2021

Geir Woxholth

Innhold

DEL I INNLEDNING	21
KAPITTEL 1 GRUNNLEGGENDE SYNSPUNKTER	23
1.0 Avtaler som økonomiske instrumenter	23
2.0 Avtaler skal holdes – «pacta sunt servanda»	23
3.0 Rettslig bindende avtaler	25
4.0 Kontraktfrihetsprinsippet. Prinsippet om privat autonomi	27
5.0 Formfrihetsprinsippet	31
6.0 Forventningsprinsippet	32
7.0 Avtalerettens plassering i rettssystemet	36
8.0 Terminologi og rettssystematikk: Særlig om forholdet mellom avtaleretten og obligasjonsretten	37
9.0 Rettskilder og rettssystematikk	39
9.1 Avtaleloven	39
9.2 Avtaleinngåelse, ugyldighet og tolkning	41
9.3 Forholdet til tredjemann: Avtaleretten og reglene om tredjemannsvern	43
10.0 Noen utviklingstrekk i avtaleretten	44
11.0 Internasjonalisering av avtaleretten. EU-rettens regler om forbrukervern. Andre internasjonale regler, prinsipper og retningslinjer	48
11.1 Innledning	48
11.2 EU-rettens regler om forbrukervern	49
11.3 FN-konvensjonen om internasjonale kjøpsavtaler (CISG)	54
11.4 Internasjonale retningslinjer og prinsipper	55
12.0 Avtalerettens betydning	56
DEL II AVTALEINNGÅELSE	65
KAPITTEL 1 KJERNESPØRSMÅLET VED AVTALEINNGÅELSE: OVERGANG FRA FORBEREDELSE TIL DISPOSISJON	67

KAPITTEL 2 FORHOLDET MELLOM VILJE OG ERKLÆRING.	
BESKYTTELSE AV BERETTIGEDE FORVENTNINGER	69
1.0 Det tradisjonelle bildet: Viljesteorien versus tillitsteorien	69
2.0 Gjeldende rett: Beskyttelse av berettigede forventninger	71
KAPITTEL 3 AVTALEINNGÅELSE ETTER AVTALELOVENS REGLER	77
1.0 Partsutsagnene: Noen hovedpunkter	77
2.0 Hovedgrupper av partsutsagn	78
2.1 Oversikt	78
2.2 Løfter og påbud	78
2.21 Løfter	78
2.22 Påbud	79
2.23 Betingelser og forutsetninger	80
3.0 Hva kjennetegner et bindende partsutsagn?	81
4.0 Avtalemekanismen i avtalelovens kapittel 1	86
4.1 Tilbud og aksept	86
4.2 Avtalemekanismen – utvekslingen av tilbud og aksept	87
4.21 Tilbudet og dets rettsvirkninger: Løfteprinsippet og kontraktprinsippet	87
4.22 Tilbakekallelse av tilbud. Angrerett mv	90
4.23 Aksepten og dens rettsvirkninger	94
4.3 Skjult dissens	100
KAPITTEL 4 EKSEMPLER PÅ AVTALER SOM INNGÅS ETTER	
ANDRE REGLER OG PRINSIPPER ENN AVTALELOVEN	102
1.0 Innledning	102
2.0 Eksempler på forskjellige former for avtaleslutning	102
2.1 Parkeringstilfellet. Selvbetjeningstilfellet	102
2.2 Foreningsstiftelsestilfellet	104
2.3 Selskapsovertagelsestilfellet	105
2.4 Feriereisetilfellet	105
2.5 Idrettsutøvertilfellet	106
2.6 Oljebestillingstilfellet	107
2.7 Anbudskonkurransetilfellet	108
2.8 Gjeldsansvarstilfellet	109
3.0 Hva kan eksemplene illustrere?	110
KAPITTEL 5 OVERSIKT OVER RELEVANTE DISPOSISJONSKRITERIER	111
1.0 Innledning	111
2.0 Noen rettssystematiske synspunkter	111
3.0 Partene definerer selv hva som er relevante disposisjonskriterier	112
4.0 Form som tvungent disposisjonskriterium	113
5.0 Øvrige relevante disposisjonskriterier	113
5.1 Utgangspunktet: Partsviljen – forventningsprinsippet	113
5.2 Ordlyden. Språklig kontekst	114

5.3	Partenes forutsetninger, tidligere avtaler, forhistorie, bransjepraksis	115
5.4	Form	115
5.5	Innhold	116
5.6	Etterfølgende forhold	117
5.7	Reelle hensyn	118
5.8	Handling (konkludent adferd)	119
5.9	Passivitet	120
5.10	Uaktsomhet (culpasanksjon)	125
5.11	Risikobetraktninger	127
KAPITTEL 6 AVVEINING AV RELEVANTE DISPOSISJONSKRITERIER		129
1.0	Problemstilling	129
2.0	Terminologi	130
3.0	Retningslinjer ved avveiningen	130
KAPITTEL 7 AVTALEBEGREPET SOM KOBLINGSORD		136
KAPITTEL 8 NÆRMERE OM AVTALESLUTNING ETTER ANDRE REGLER OG PRINSIPPER ENN AVTALELOVEN		141
1.0	Innledning	141
2.0	Kommersielle avtaler: Forhandlingsavtaler	141
2.1	Problemstillingen	141
2.2	Avtalte og forutsatte disposisjonskriterier	142
2.3	Trinnvis binding: Deklaratoriske regler og retningslinjer	145
3.0	Kommersielle avtaler: Intensjonsavtaler	153
3.1	Innledning	153
3.2	Hovedspørsmålet	153
3.3	Hvorfor og på hvilket stadium benyttes intensjonsavtaler?	153
3.4	Hovedregelen og dens begrunnelse	154
4.0	Closing	156
5.0	Letters of comfort	157
6.0	Opsjoner og andre kontraktsklausuler (integrasjonsklausuler, «side letters» mv)	159
7.0	Forhandlingsteknikk. Valg og utforming av kontraktstype	161
8.0	Offentlige anskaffelser. Anbudskonkurranse	168
9.0	Masseavtaler	175
10.0	Vedtagelse av standardvilkår	177
10.1	Innledning	177
10.2	Vedtagelseskravet ved standardvilkår mv	179
10.3	«Kolliderende standardvilkår» («The Battle of Forms»)	186
KAPITTEL 9 ERSTATNING HVIS AVTALE IKKE KOMMER I STAND		189
1.0	Innledning	189
2.0	Rettspraksis	190
3.0	Innholdet i kravet om culpa in contrahendo	193
4.0	Forskjellige ansvarsrelasjoner	195

KAPITTEL 10 OFFENTLIGE AVTALER	198
KAPITTEL 11 PARTSFORHOLD OG AVTALEBINDING	202
1.0 Innledning	202
2.0 Hvem er forpliktet og berettiget som kontraktspart?	202
KAPITTEL 12 AVTALEVIRKNINGER UTEN AVTALE	207
1.0 Innledning	207
2.0 Tredjemannsavtaler	208
KAPITTEL 13 HVEM KAN FORPLIKTE JURIDISKE PERSONER	
AVTALERETTLIG?	213
1.0 Innledning	213
2.0 Aksjeselskap	215
3.0 Ansvarlig selskap	217
4.0 Kommandittselskap	219
5.0 Foreninger	220
6.0 Staten	221
7.0 Kommuner og fylkeskommuner	223
KAPITTEL 14 MELLOMMANNSRETT	226
1.0 Innledning	226
2.0 Rettskildene	229
3.0 Fullmakt	230
3.1 Innledning	230
3.2 Problemstillinger og plan for fremstillingen	231
3.3 Forskjellige fullmaktstyper	232
3.31 <i>Avtalelovens fullmakter</i>	232
3.32 <i>Fullmakter med grunnlag i rettspraksis</i>	233
3.33 <i>Særlig om fremtidsfullmakt</i>	233
3.4 Lovgrunnlaget	237
3.5 Forholdet mellom fullmaktsgiveren og medkontrahtenten	
– det ytre forhold	237
3.51 <i>Stiftelse av fullmakt</i>	237
3.511 Innledning	237
3.512 Uselvstendig fullmakt	238
3.513 Selvstendig fullmakt	239
3.52 <i>Fullmakten og dens rammer (grenser)</i>	248
3.521 Innledning	248
3.522 Instruks eller annen begrensning i fullmakten	253
3.523 Særskilt om fullmaktens ramme (grense) ved stillingsfullmakt	257
3.524 Fullmaktsgiverens godkjennelsesadgang	259
3.525 Kolliderende disposisjoner	260

3.53	<i>Opphør av fullmakt. Ugyldig fullmakt</i>	260
3.531	Innledning	260
3.532	Tilbakekallelse av fullmakt. Annet opphør	260
3.54	<i>Ugyldighet i fullmaktsforhold</i>	261
3.55	<i>Arbeidsgiveransvar ved overskridelse av fullmakt</i>	262
3.6	Forholdet mellom fullmaktsgiveren og fullmektigen – det indre forhold	263
3.7	Forholdet fullmektigen–tredjemann (medkontrahtenten)	264
4.0	Handelsagenter	265
4.1	Definisjon. Forholdet til andre mellommenn	265
4.2	Handelsagentens fullmakt	266
4.3	Forholdet mellom handelsagenten og hovedmannen – det indre forhold	268
4.31	<i>Oversikt</i>	268
4.32	<i>Pliker og rettigheter i partsforholdet</i>	268
4.33	<i>Særlig om opphør av agentavtalen</i>	269
4.4	Forholdet handelsagenten–tredjemann	270
5.0	Handelsreisende	270
6.0	Kommisjon	270
6.1	Innledning	270
6.2	Forholdet mellom kommisjonær og tredjemann – det ytre forhold	271
6.3	Forholdet mellom kommisjonær og kommittent – det indre forhold	272
7.0	Meglere	273
7.1	Innledning	273
7.2	Eiendomsmegling	274
7.21	<i>Offentligrettslig og privatrettslig regulering</i>	274
7.22	<i>Eiendomsmegleroppdraget</i>	274
7.3	Fondsmegling	276
8.0	Bud	276
9.0	Stråmenn	277

DEL III UGYLDIGHET MV 279

KAPITTEL 1	HOVEDPUNKTER OM UGYLDIGHET	281
1.0	Hva er ugyldighet?	281
2.0	Nærmere om rettsvirkningene av ugyldighet	282
3.0	Ugyldighet, mislighold og bristende forutsetninger	289
4.0	Begrunnelse for ugyldighetsregler	291
5.0	Forskjellige kategorier ugyldighetsregler	291
6.0	Ugyldighetsreglenes anvendelsesområde	292
7.0	To prosessuelle spørsmål	293
8.0	Ugyldighetsreglenes betydning. Intensjonsdybden i fremstillingen	293
9.0	Litteratur mv	293

KAPITTEL 2 FORSKJELLIGE FORMER FOR UGYLDIGHET	295
1.0 Hel og delvis ugyldighet	295
2.0 Absolutte og relative ugyldighetsgrunner	296
3.0 Sterke og svake ugyldighetsgrunner	296
KAPITTEL 3 HABILITETSMANGLER	298
1.0 Innledning	298
2.0 Umyndighet som ugyldighetsgrunn	298
2.1 Umyndige (personer under vergemål)	298
2.2 Verge og den lokale vergemålsmyndigheten (statsforvalteren)	299
2.3 Hovedregel: Umyndighet er sterk ugyldighetsgrunn. Unntak: Den umyndige er legitimert til å slutte avtale	299
2.4 Unntak fra hovedregelen om umyndighet som ugyldighetsgrunn	300
2.5 Rettsvirkninger av ugyldighet. Godkjennelse av ugyldig disposisjon	301
3.0 Sinnsykdrom og lignende mentale forstyrrelser	303
3.1 Hovedregelen og dens begrunnelse	303
3.2 Grunnkravet om mental svekkelse	305
3.3 Rettsvirkninger av ugyldighet	306
KAPITTEL 4 TILBLIVELSESMANGLER	307
1.0 Oversikt	307
2.0 Falsk og forfalskning	309
3.0 Forvanskning	310
4.0 Uberettiget utfylling	311
5.0 Erklæringsvillfarelse	312
6.0 Tvang	312
7.0 Svik	315
8.0 Simulasjon	315
9.0 Avtaleloven § 33	316
9.1 Rettslig plassering	316
9.2 Lovgrunnen	317
9.3 Oversikt over området for § 33	317
9.4 Nærmere om forholdet til de andre ugyldighetsgrunnene	319
9.5 Kravet om «ond tro»	321
9.6 Særlig om opplysningsplikt	322
10.0 Illojalitet	327
KAPITTEL 5 INNHOLDSMANGLER	331
1.0 Innledning	331
2.0 Finansavtaleloven § 2-15: Spillegjeld	332
3.0 Avtaler mot lov eller ærbarhet	335
3.1 Innledning	335
3.2 Avtaler mot loven	335
3.3 Avtaler mot ærbarhet	338
3.4 Avtaler mot lov og ærbarhet	340

4.0	Pristiltaksloven § 2	341
4.1	Innledning	341
4.2	Urimelige priser	342
4.3	Urimelige forretningsvilkår	345
5.0	EUs forbrukeravtaledirektiv	346
5.1	Innledning	346
5.2	Formål	348
5.3	Virkeområde. Gjennomføring. Domstolenes rolle	349
5.31	Oversikt	349
5.32	«Avtaler som inngås mellom en næringsdrivende og en forbruker»	350
5.33	Alle typer avtaler mellom forbruker og næringsdrivende om levering av varer og tjenester. Alle sektorer i næringslivet	353
5.34	«avtalevilkår som ikke er individuelt forhandlet»	354
5.35	Unntak for prisen og for hovedgjenstanden	357
5.36	Forholdet til nasjonal lovgivning. Minimumharmonisering	360
5.37	EU-domstolen: Tolkning, ikke subsumsjon	363
5.38	Domstolenes håndhevelse av eget tiltak	364
5.4	«Betydelig skjevhet». «Klarhet»	365
5.41	Forholdet mellom kravet til «betydelig skjevhet» og kravet til «klarhet»	365
5.42	«Klarhet»	369
5.43	«Betydelig skjevhet»	371
5.44	Grålisten	377
5.5	Rettsvirkninger	379
5.51	Artikkel 6 nr 1: Hovedregel	379
5.52	Artikkel 6 nr 1: Unntak. «dersom den kan fortsette å gjelde uten de urimelige vilkår»	382
5.53	Restitusjon	386
5.6	Sammenligning mellom direktivet og avtaleloven §§ 36 og 37	387
5.7	Er avtaleloven § 36, jf § 37, i strid med direktivet?	390
6.0	Avtaleloven § 36	390
6.1	Innledning	390
6.2	Lovformål og forarbeider. Forarbeidene som rettskilde	393
6.21	Lovformål og forarbeider	393
6.22	Forarbeidene som rettskilde	395
6.3	Forholdet til offentligrettslige forbrukervernregler	396
6.4	Karakteristika	396
6.5	Forholdet til andre ugyldighetsregler	399
6.6	Virkeområde mv	401
6.61	Rettsområdet: Formueretten	401
6.62	Forholdet til andre lov hjemlede lempningsregler	402
6.63	Hvilke rettslige disposisjoner omfattes?	402
6.7	Urimelighetsvurderingen	404
6.71	Konkret og relativ rimelighetsstandard. En samlet vurdering	404
6.72	Spørsmålsstillingen	405

6.73	Tre viktige utgangspunkter ved urimelighetsvurderingen	406
6.74	Nærmere om målestokken i urimelighetsvurderingen	408
6.741	Oversikt	408
6.742	Lovgivningens betydning	409
6.743	Betydningen av kontraktspraksis	411
6.744	Rene rimelighetsbetraktninger	411
6.75	Restriktivt eller «slapt» urimelighetsbegrep?	412
6.8	Momentene i § 36 annet ledd	414
6.81	«Forholdene ved avtalens inngåelse»	414
6.82	«Avtalens innhold»	422
6.83	«Partenes stilling»	439
6.84	«Senere inntrådte forhold»	446
6.85	«Omstendighetene for øvrig»	455
6.9	Rettsvirkningene	456
6.91	Alternativene etter lovforarbeidene og norsk rettspraksis: <i>Fleksibilitet</i>	456
6.92	Rettsvirkninger ifølge EUs forbrukeravtaledirektiv	461
6.10	Sammenfatning og perspektiv	461
7.0	Avtaleloven § 37	463
7.1	Bakgrunn og formål	463
7.2	Bestemmelsens virkeområde	464
7.3	Forholdet til avtaleloven § 36	464
7.4	Særreguleringer i forhold til urimelighetsstandarden i § 36	465
KAPITTEL 6 GODKJENNELSE AV UGYLDIGE DISPOSISJONER		467
1.0	Innledning	467
2.0	Hvilke ugyldighetsgrunner kan repareres?	468
2.1	Habilitetsmangler	468
2.2	Tilblivelsesmangler	469
2.3	Innholdsmangler	469
3.0	Medkontrahentens rett til å motsette seg ratihabisjon	470
4.0	Formene mv knyttet til godkjennelsesdisposisjonen	471
5.0	Rettsvirkningene av godkjennelse	472
DEL IV TOLKNING OG UTFYLLING		473
1.0	Begrepene tolkning og utfylling	475
2.0	Generelt om tolkningsprosessen: Tolkningsalternativer, tolkningsprinsipper, tolkningsmomenter og tolkningsregler	477
3.0	Grunnleggende om tolkning	479
3.1	Tolkningsprinsippene	479
3.2	Det subjektive tolkningsprinsipp	480
3.3	Det objektive tolkningsprinsipp	480
3.4	Partenes felles oppfatning	481
3.5	Ingen felles partsoppfatning: En oversikt over tolkningsprosessen	482

3.6	Avveining av relevante tolkningsmomenter	484
3.7	Opplegget for fremstillingen	486
4.0	Tolkningsmomenter	486
4.1	Ordlyden	486
4.2	Systeminnrettet tolkning: Overskrifter. «Preamble». Hensynet til operativitet	491
4.3	Øvrige parts- og avtalespesifikke tolkningsmomenter	494
4.31	Innledning	494
4.32	Forhandlinger, forarbeider, forkontrakter mv	494
4.33	Den faktiske bakgrunn	495
4.34	Partenes forutsetninger	495
4.35	Avtaleformålet	497
4.36	Vederlaget	499
4.37	Innholdet	499
4.38	Formen	500
4.39	Etterfølgende forhold	501
4.4	Tolkningsmomenter uten spesifikk parts- og avtaletilknytning. Utfylling	502
4.41	Innledning	502
4.42	Reelle hensyn	502
4.43	Utfylling	509
4.44	Sanksjonssynspunkter: God tro-standard	513
5.0	Tolkningsregler	515
5.1	Innledning	515
5.2	Uklarhetsregelen	516
5.3	Minimumsregelen	517
5.4	«Det skrevne går foran det trykte»	518
6.0	Særlig om tolkning og utfylling av standardavtaler	518
7.0	Ekskurs: Forutsetningssynspunkters betydning i avtaleretten	521

DEL V SAMFUNNSKONTROLL MED

KONTRAKTSVILKÅR	523
1.0 Innledning	525
1.1 Behovet for samfunnskontroll med kontraktsvilkår. Forvaltningskontroll og domstolskontroll	525
1.2 Preseptoriske «normalregler» og generalklausuler	526
1.3 Nærmere om forholdet mellom forvaltnings- og domstolskontroll med kontraktsvilkår	528
2.0 Nærmere om forvaltningskontrollen etter markedsføringsloven § 22	530
3.0 Nærmere om forvaltningskontrollen etter markedsføringsloven § 23	531
4.0 Saksbehandlingen ved overtredelse av markedsføringslovens regler om forvaltningskontroll med avtaler	532

VEDLEGG 1	
Rådsdirektiv 93/13/EØF 5 april 1993	535
VEDLEGG 2	
PECL: The Principles of European Contract Law – by the Commission on European Contract Law	541
VEDLEGG 3	
UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts	556
VEDLEGG 4	
FN-konvensjonen 11 april 1980 Om kontrakter for internasjonale løsørekjøp (CISG)	565
LITTERATUR	568
RETTSPRAKSIS	572
STIKKORD	578